

ואומר. בפקודות שניתנו. במיקום העמדה. בפני השטח ובידע המודיעיני. על התנאים בשבי עצמו הוא מספר כמעט בשאט-נפש. כאילו מדובר באיש אחר. הוא נזכר איך ישנו במשך כל החודשים הארוכים על הריצפה. ועד היום, הוא מתלונן. יש לו כאבי-גב.

אבי, היום בן 22 וחצי, חגג שני ימי-הולדת בשבי, האחד סמוך לנפילתו והשני סמוך לשיחרורו. הוא חוזר ומסביר שוב ושוב כי הדבר שהחזיק אותו ואת חבריו בשבי היתה התיקווה. וגם הידע שבבית עושים הכל למען שיחרורו, שיש מי שדואג להם, מי שחושב ומועיל למענם. חשוב היה לו לדעת כי בבית הכל מתנהל כרגיל. שההורים ממשיכים ללכת לעבודה וממשיכים לנהל אורח-חיים נורמאלי. הידע הזה הקל עליו את תקופת השבי. הוא שב ומדגיש שזה הדבר הכי חשוב לשבוי בשבי - התיקווה והידיעה שבבית הכל בסדר ומתנהל כרגיל.

אבי בילה עם חמשת חבריו תקופה של שנה ורבע צופנים ביחד באותו החדר. ישנם על אותה הריצפה, משחקים שוב ושוב באותם הקלפים. קמים ביחד, הולכים לישון ביחד, תומכים ומעודדים זה את זה. לא נותנים לאיש להישבר, לא נותנים לאיש להיכנס לתהומות הייאוש. אין לו ספק כי עצם היותם יחד עזר מאוד להעביר את התקופה הארוכה. עזר להתגבר על חוסר הידע מה יהיה בעתיד ומתי יסתיים הסיוט. שישה חברים שהלכו ביחד לנח"ל, עלו ביחד ללבנון עוד בתחילת המלחמה, שמרו ביחד באותה עמדה, נשבו ביחד, עברו ביחד חוויה קשה, אינטנסיבית, ארוכה. היום כמ"עט שאין ביניהם קשר. הם אינם חוגגים את יום השנה לשיחרורו, בוודאי שלא את יום השנה לנפילתם בשבי (הם נשבו ב-4 בספטמבר 1982 ושוחררו ב-24 בנובמבר 1983).

כל אחד התחיל את החיים שלו. הוא אומר כשאני מתפלאת איך יתכן שאנשים שנעשו כלי-כך קרובים אחד לשני ניתקו כמעט כל קשר ביניהם. הוא רואה רק את אלי אביר, טבול, וגם אותו רק משום שהם לומדים ביחד בסכניון.

ובכל זאת, כששמע בשבוע שעבר שחטפו שני חיילי צה"ל בלבנון, הוא הגיב אחרת מאשר רוב הציבור בארץ, רוב הציבור שלא חווה את חוויית השבי, רוב הציבור שבעיניו מלחמת-הלבנון התרחשה אישם בצפון הרחוק.

מה חשבת כששמעת על השבויים החדשים השבועיים?
זה עשה לי מצב-רוח לא טוב. ישר חשבתי גם עליהם, על ההרגשה שלהם, כי אני יודע שזו הרגשה כבדה, וחשבתי גם על המישפחות. זה נורא לא נעים לשמוע שהבן נשבה.

כל הזמן מקפידים לומר שהם נלחמו, שהם לא נשבו בתם, אתה חושב שזה בעיקבות המיקרה שלכם, שזה לקח?

אמו של אבי:

"אני חושבת על זה יומיים!"

על זה אין תגובה. הם הלכו למלחמה וזה המחיר שמשלמים כשהיינום.

את חושבת שיכולת לעזור למישפחות החדשות?

אולי מילה טובה, לקחים של איך להתנהג. אנחנו התנהגנו מאוד באיפוק. הייתי יותר מדי חזקה. אולי היום נשברתי בכיתי.

בכלל לא. כשבאו להודיע לנו היתה שעה 4 אחרי-צהריים. היינו ביציאה לחנות. אני זוכרת שלא צעקתי ולא בכיתי. רק שאלתי אם הבן שלי חי או לא. הם אמרו שלפי כל הידיעות לא היה קרב וכולם חיים. קמתי עשיתי להם לשתות.

לקח לך כמה ימים לעכל את הבשורה? אני יודעת רק דבר אחד - ידעתי להתיי אפק, אבל היו לי גלים של חום. כשלקחתי מיטפחת רטובה וניגבתי את הפנים, היא התייבשה מייד. לבעלי היתה בלילה התקפה של עצבים.

היו רגעים של ייאוש? זה נורמאלי. יש רגעים שאת נשברת ושוב חזקה. אני השתדלתי להיות חזקה. וכאלו למסור לאבי מסר דרך הלב שלי שאני בסדר. כשהתחלנו לקבל מיכתבים, וכשבני קש שהכל יתנהל כרגיל, השתדלנו נורא.

חיינו גם עם כדורים. בלילות היה הכי קשה. לא הייתי הולכת לישון עד שלא דיברתי אליו. לתמונה. אחרי כמה חודשים קיבלנו קסטה של וידאו, וכשהייתי חוזרת מהחנות בצעריים אחרי שנתתי אוכל לכי לם הייתי מתיישבת מול הטלוויזיה ומס-תכלת על אבי. זו היתה ההרגעה שלי. שראיתי את אבי מדבר. זה מה שהרגשתי. כל אינפורמציה שיכולנו לקבל היתה דבר טוב. אבל החודש שלא ידענו כלום היה הכי קשה. עד שיעיתונאי אצלם צילם ארבעה מהם ואבי לא היה בתמונה. אבל ידענו שאבי חי ושהם רוצים להוציא את הנשמה.

אני חושבת שאני התנהגתי למופת. כך אמרו כולם. דאגתי לכולם בבית.

במעלית. בדרך למטה. היא סיפרה לי כי אחרי שאבי חזר מהשבי היא נשברה ושהיום מאוד קשה לה. שהיא עצבנית, מתוחה, לא ישנה טוב. במשך השנה ורבע שהיא בשבי התיקוה ריבקה קרוי נפלה. אמו של אבי, את עצמה חוק ביריים. לא בכיתי אפילו פעם אחת. גם לא כשהוא חזר הביתה ונפגשנו. אז לקחתי כדורי-ארגעה. אבל שום דבר לא נשאר כמות שהוא. הכל יוצא לאט-לאט. במשך הזמן שמאו השיחרור. אבי שכח ושב לחיים נורמאליים. אמו ממשיכה לחיות את החוזה יומיים.

מה חשבת כששמעת על שני שבויים חדשים? זו הרגשה לא נעימה. החזירו אותנו אחורה.

יש לך מה לומר להורים? קשה לתת עצה. זה מאוד קשה לומר איך להתנהג. אני חושבת שדרוש קצת איפוק. לא להיכנס לפאניקה. דרושה סבלנות. תיקווה, הרבה תיקווה שיחרורו בריאים. קשה גם לא להתייחס לכל התעמולה שעושים. גם לנו הוציאו את הנשמה. אמרו שהרגו שניים - ולא האמנו.

כמה זמן עבר עד שקיבלת אות-חיים ראשון? חודש וחצי. ישנתי.

כל הלילות לא ישנתי. עברה עלי תקופה קשה. ידעתי מאוד להתאפק וגם הייתי מבקשת מההורים שימשיכו כרגיל, שייצאו לעבודה. אנחנו יצאנו לעבודה למחרת. לא ישבנו בבית אפילו יום אחד.

מישהו נתן לכם עצה? רב-העיר בא ואמר שנצא לעבודה ושלא נישאר רגע אחד בבית. שנמשיך לנהל חיים כרגיל.

זה הדבר הכי חשוב? כן. ולחיות בתיקווה. לדעת שיש מאחורי רינו הממשלה וצה"ל. שיעשו כל המאמצים. איתנו התנהגו יפה. היחס היה טוב מאוד. למרות הטענות שהיו כשתזרו! למרות המחיר היקר?

בשבי ללא קרב?

אף אחד לא רוצה ליפול בשבי. כשאתה יכול להתגונן. אתה מתגונן. במיקרה שלנו הופתענו ממרחק קצר של שלושה-ארבעה מטרים. אפילו לא יכולנו לטעון את הנשק. היתה גם בעיה של מיקום גיאוגרפי. זה לא היה מקום נורמאלי לתצפית. לא היה שדה-ראייה. היתה צימחיה מסביב. גם ההוראות לא היו נכונות.

אתה אומר את הדברים האלה

משחקים קלפים בשבי: כהן, קרוזנפלד, אבוטבול, מונטבלסקי (מאחור) ושוזמר. אף פעם לא חשבתי שאני גיבור!

בעיקבות חקירה, או בעיקבות מה שהיה בשטח?

בעיקבות מה שהיה בשטח. אמורו לכם מה היו תוצאות החקירה? לא אמרו לנו, ולמרות זאת אני רוצה עדיין לעמוד לדין. אני חושב שמה שצה"ל עושה הוא לא רוצה להפיל אשמה על קצינים בכירים. יותר

היו הרבה ירידות עליכם משום שלא נלחמתם.

אף אחד לא ידע מה קרה: הנסיבות שלנו היו שונות. אני יודע מה הנסיבות פה. אתה לא חושב שמישהו השתנה בצבא, באווירה, מאז שאתם נפלתם

קל להפיל אשמה על חיילים פשוטים מאשר על קצינים.

אתה מתעניין באופן מיוחד במיקר? רה החדש? לא, דווקא לא. אותי מעניין שיחרור הביתה מהר.

אתה חושב שאילו היו מחפשים אחרים, היה סיכוי למצוא אותכם מייד אחרי שנפלתם בשבי?

אתה חושב שאילו היו מחפשים אחרים, היה סיכוי למצוא אותכם מייד אחרי שנפלתם בשבי?

חיפשו. אני בטוח שחיפשו. אבל זה היה הרבה זמן אחרי שנפלתו בשבי, לפחות שלוש שעות.

איפה הייתם אז? הלכנו ברגל. אני חושב שאילו היתה עירנות, יתכן שיכלו לעזור. לא עשו לנו בדיקות קשר, אפילו לא ידעו שנפלתו בשבי. רק אחרי שלוש שעות.

שלוש שעות הלכתם ברגל?

אפילו יותר. כי היינו צריכים לעלות על הר גבוה. רק אלי אבוטבול נפצע ולקחו אותו ברכב. אנחנו הלכנו ברגל עד המיפקדה שלהם, ומשם לקחו אותנו ברכב.

איימו עליכם? כרוה. מלכתחילה. ואחר-כך הצטרפו אליהם עוד חיילים. לא היתה הזדמנות לברוח.

יכולתם לדבר ביניכם? לא. הם ביקשו שנשתוק. שנעשה מה שאומרים לנו ושנשתוק.

באיזו שפה דיברו איתכם?

עברית. כולם גרו פה בארץ, הם מכירים את הארץ לא פחות טוב ממני.

הם אמרו מייד מי הם?

מה אמרו?

כשתפסו אותנו אמרו: אנחנו אנשי אש"ף, אירגון פת"ח, ואנחנו מבקשים שתרימו ידיים ואל תנסו להתנגד.

ידעת מה זה אש"ף ופת"ח?

בהתחלה ידעתי שקיים אירגון פת"ח. עליו שמעתי עוד לפני השבי, אבל לא ידעתי שיש אהמד ג'יבריל. זה נודע לי רק אחרי חודשיים.

ידעתם מה ההבדל? לא ידענו מי הם. לא ידענו כלום. שניים מאיתנו - יוסף גרופ וניסים סאלם - הופרדו בדרך והם נלקחו לאהמד ג'יבריל. שאלנו כל הזמן קצינים בכירים מה שלום השניים ואיך

ריבקה קרוזנפלד עם אבי. הם חייבים לשחרר, כי כל חייל יקר!

- זה היה סוג של בריחה?
- אולי היה יותר טוב אם הייתי צועקת או בוכה.
- זה התפרץ כשהוא חזרו?
- זה התפרץ עכשיו. זה משמע.
- אבי אומר שהוא שכת.
- אנחנו לא. אנחנו מדברים על זה יומיים.
- קשה לשכוח טראומה כזו.
- היו רגעים ששאלת את עצמך למה דווקא את?
- לעולם לא. זה נורא. טוב שקרה ככה ולא אחרת. טוב שהוא נשאר בחיים. במשך המלחמה היו לי הרגשות לא טובות. כל המלחמה לא ישנתי. הייתי מדמיינת אותו פצוע, שקרה לו משהו. אחרי שפינו את ביירות הייתי רגועה. כשבאו להודיע לי שנפל בשבי הייתי המומה. לא האמנתי. מזלנו שנפלנו בידיים של ערפאת.

* בתמונה על הקיר: הזמר משה הילל. גיסו של אבי. שאת שיריו ביקש אבי לשמוע בשבי.

מתנהגים אליהם. רק בסוף נודע שאין שום קשר בין פת"ח לבין האירגון של ג'יבריל, ושיש קרבות ביניהם, ובעצם לא היה טעם לשאול מה שלום השניים.

היו לכם שיחות פוליטיות איתם?

כן. לפעמים. על המלחמה - אם היא היתה מוצדקת או לא.

זה היה ויכוח בין שווים, או שפי-חדת לדבר?

היינו חייבים לשמור על איפוק. ככל זאת היינו בידיים של אויב. לא כל מה שחשבנו אמרנו. אני דווקא אמרתי דברים מסויימים שהיו לי לומר.

„שומר עלינו דב"סרן, שהיה סגנו של אבנר ג'יהאד. נדמה לי שהוא שבוי עכשיו בארץ. הייתי רוצה רק לראות אותו ולא יותר“

- למשל?
- שאלו אם המלחמה היתה מוצדקת, ואמרתי שלדעתי היא היתה מוצדקת.
- הריעה שלך השתנתה מאז?
- לא. הריעה שלי תמיד היתה אותו הדבר.
- גם היום אתה חושב שהמלחמה היתה מוצדקת?
- כן.
- גם לאור השבי האחרון?
- כן. אין שום קשר בין זה שחיללים נפלו בשבי לבין זה שצריכים להיות ברצועת-הביטחון.
- אתה עושה מילואים?
- אמור לעשות. אבל עוד לא עשיתי. ביחידה קרבית אני לא אוהב, כי לפי אמנת זנווה, שבוי שנתפס פעמיים באותו המקום יכולים להרוג